

YU ISSN 0351 — 7926

**G O D I Š N J A K
G R A D S K O G
M U Z E J A
V A R A Ź D I N**

broj 7

V A R A Ź D I N 1 9 8 5.

Uredništvo:

Antica Bregović, Marina Šimek, Ljerka Šimunić, Jasna Tomičić

Za nakladnika:

Jasna Tomičić

**U povodu 40-godišnjice oslobođenja zemlje i 60-godišnjice postojanja
Gradskog muzeja Varaždin**

Pokroviteljstvo:

CONING Varaždin

CROATIA ZO osiguranja Zagreb — filijala Varaždin

NISRO »Varaždin«, Varaždin

OSIZ za obrazovanje radnika za samoupravljanje Varaždin

PPK KOKA Varaždin

PTT saobraćaj Varaždin — OUR TELEKOMUNIKACIJE

SIZ u oblasti kulture općine Varaždin

VAMA Varaždin — RZ ZAJEDNIČKI POSLOVI

VARKOM Varaždin

VARTILEN Varaždin

Lektura i prijevod:

Bosiljka Paska (hrvatski)

Zoran Dučakijević, Mirko Malez (engleski)

Doris Baričević, Ladislav Šaban, Silvija Šamarija i Marina Šimek (njemački)

Godišnjak je tiskan u 1000 primjeraka

Tisak: NISRO »Varaždin«, Varaždin

S A D R Ź A J

Jasna Tomičić, Gradski muzej Varaždin Šezdeset godina Gradskog muzeja Varaždin . . . . . Sechzig Jahre Stadtmuseum Varaždin	5
Mirko Malez, Zavod za paleontologiju i geologiju kvartara istraživačkog centra JAZU Spilja Vindija kao kultno mjesto neandertalaca . . . . . The Vindia cave as a cult place of a neanderthal man	31
Marina Šimek, Gradski muzej Varaždin Kameni Vrh . . . . . Kameni Vrh	49
Josip Crnički, Rudarsko geološko naftni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, OOUR Studij geotehnike Varaždin Petrografski opis artefakata s nalazišta Kameni Vrh kod Lepoglave Petrographische Beschreibung der Artefakte der Fundstelle Ka- meni Vrh bei Lepoglava	81
Željko Tomičić, Muzej Međimurja Čakovec Osvrt na jedan skupni nalaz antičkog novca iz Međimurja . . Rückblick auf einen Gruppenfund Antiken Geldes aus Međimu- rje	87
Gustav Piasek, Medicinski centar Varaždin Nekoliko podataka o komunalnim, sanitarnim i socijalnim prili- kama Varaždina u drugoj polovici XVIII stoljeća . . . . . Einige Angaben über die Kommunalen, Sanitaren und sozialen Verhältnisse in Varaždin in der zweiten Hälfte des 18. Jhd.	97
Stjepan Hajduk, Zavičajni muzej Varaždinskih Toplica Prilog istraživanju povijesti pučkog školstva u Varaždinskoj žu- paniji . . . . . Beitrag zur Untersuchung der Geschichte des Volksschulwesens in der Varaždiner Gespanschaft	107
Ivanka Štager, Gradski muzej Varaždin Tarifni pokreti i štrajkovi radnika u Varaždinu 1919—1929. go- dine . . . . . Tarifbewegungen der Arbeiterstreiks in Varaždin von 1919 bis 1929	121
Miroslav Klemm, Gradski muzej Varaždin Zbirka pečatnjaka Gradskog muzeja Varaždin . . . . . Eine Petschaftssammlung des Museums der Stadt Varaždin	133

Doris Baričević, Arhiv za likovne umjetnosti JAZU	
Kameni spomenik sv. Ivana Nepomuka pred varaždinskim Starim gradom	151
Eine steinerne Statue des hl. Johannes von Nepomuk vor der alten Burg in Varaždin	
Ladislav Šaban, Zagreb	
Dva Josipa Pape posljednji graditelji orgulja u Varaždinu	161
Zwei namens Josef Papa, die letzten Orgelbauer in Varaždin	
Tihomil Stahuljak, Filozofski fakultet Zagreb	
Pustolovine jednog ljubitelja stare odjeće i nošnje u poslijeratnome Varaždinu	177
Die Abenteuer eines Liebhabers alter Bekleidung und Trachten in Varaždin nach dem Kriege	
Ljerka Albus, Gradski muzej Varaždin	
Narodna nošnja varaždinskog kraja	191
Die Volkstracht der varaždiner Gegend	
Marijan Kraš, Varaždin	
Bednjunsko ženidbo — Bednjanska svadba	207
Die Hochzeit von Bednja	
Antica Bregović, Gradski muzej Varaždin	
Zbirka Carabida Entomološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin	221
Sammlung Carabidae der Entomologischen Abteilung des Stadtmuseums Varaždin	

SEZDESET GODINA GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN

Inicijativom profesora varaždinske gimnazijske ekstenze pokrenuta je 1923. godine akcija oko organiziranja Kulturno-historijske izložbe. Osnovan je Odbor kojem je predsjedavao dr Nikola Pečornik. Izuzetnim zalaganjem svih članova u svega dva mjeseca skupljeno je niz vrijednih predmeta kulturne baštine Varaždina, pa je izložba svečano otvorena 14. 7. 1923. godine u osam učionica Gimnazije. Izložba je pobudila velik interes ne samo u Varaždinu već i po cijeloj Jugoslaviji jer su se na njoj po prvi put mogle vidjeti povelje i pečat grada, povijesni portreti, stilske sobe i cijeli niz drugih upotrebnih predmeta raznih povijesnih razdoblja. Novine tog doba¹ toj manifestaciji posvećuju veliku pažnju i do u detalje opisuju postav izložbe, što je, osim sačuvanih fotografija, dragocjeni podatak o razvoju muzeja.

Uspjeh izložbe, kao i velika podrška građanstva, potakli su prof. Krešimira Filića da predloži osnivanje Varaždinskog muzealnog društva, što je već iste godine učinjeno i to s jedinim ciljem: što prije otvoriti muzej. Isključivo dobrovoljnim priložima i članarinama Društvo je započelo akciju prikupljanja eksponata. Eksproprijacijom koju je proveo ministar za agrarnu reformu dr Hinko Krizman varaždinska je općina došla u posjed Starog grada i okolnog zemljišta od 12 jutara za svega pola milijuna dinara. Jedan dio Starog grada dat je na upravljanje Muzealnom društvu koje je nakon toga prišlo užurbanim pripremama prostorija za muzejsku ekspoziciju. Dobivene prostorije nalazile su se u drugom katu tvrđave. Istovremeno otvoreni su zazidani otvori na renesansnom mostiću i gotički profili na četvrta-stoj kuli. Može se reći da je na taj način uz muzejsku započela djelovanjem i služba zaštite spomenika kulture u Varaždinu. Treba istaknuti nastojanje prvih muzealaca koji su paralelno s brigom o postavu eksponata obnavljali Stari grad, taj »... muzej u muzeju« kako ga je prilikom otvorenja muzeja nazvao dr Josip Mal, predstavnik muzeja iz Ljubljane.

Prvi muzejski postav, smješten u svega nekoliko soba, obuhvaćao je: prostor s brončanim topovima, okruglu kulu (zapadnu) s predmetima cehalija, spojni hodnik u kojem su bile izložene vedute i planovi Varaždina i renesansnu sobu, gdje je uz velike portrete Marije Terezije i Josipa II u jednom uglu bio Jagićev kut, a u vitrinama staklo, porculan i prva zbirka kamenog oružja. Renesansni mostić pretvoren je u alkemističku kuhinju. Tada sagrađeno ognjište moralo se srušiti sedamdesetih godina jer je svojom

1. »Narodni sporazum«, Varaždin, 26. 7. 1923.

»Narodno jedinstvo«, Varaždin, 21. 4. 1923, 5. 5. 1923, 26. 5. 1923, 9. 6. 1923, 7. 7. 1923, 28. 7. 1923, 11. 8. 1923, 18. 8. 1923.

težinom pritiskalo svod stubišta. Kroz vrata, skinuta sa stare ljekarne »K zlatnom anđelu«, prelazilo se na hodnik sjevernog obrambenog zida na čije su zidove objesili niz tabli streljačkog društva. Te table skinute su iza 1973. godine i prenijete u Zavod za restauriranje umjetnina u Zagrebu. Do sada je restaurirano svega deset komada. Na kraju hodnika ulazilo se u kapelicu sv. Lovre gdje je bila izložena prva sakralna zbirka.

Svečano otvorenje muzeja (Sl. 1), vezano uz proslavu Vatroslava Jagića, bilo je 16. studenog 1925. godine. Otvorenju je prisustvovao cijeli niz znanstvenika tog vremena. Pozdravljajući goste prof. Filić je uz ostalo rekao: »Značajno je, kako građanstvo Varaždina danas, kada je konačno nakon tolikih borbi i burne historije došlo u posjed Starog grada, taj Stari grad pretvara u muzej da sačuva svoje starine, pa da pokaže svijetu koliko si je svijesno, da će po štovanju svoje prošlosti znati si zasnovati što veću budućnost«.²

Godinu dana po otvorenju nastavljeni su radovi na portalu gotičke kule. Ovo otvaranje gotičkih profila s dvorišne strane ostavilo je neriješenim pitanje renesansnog mostića koji povezuje tu kulu i sjevernu gotičku kulu. Most je ostao visjeti bez nosivih elemenata i tako predstavlja velik statički problem koji će se u najnovijim radovima morati riješiti. Te godine pokrenuta je i akcija uređenja okoline Starog grada, koja u to vrijeme zaista nije dje-

Sl. 1. Otvorenje Muzeja 1925. godine
Eröffnung des Museums im Jahre 1925

2. »Podravska oblast«, Varaždin, 21. 11. 1925.

lovala reprezentativno, što se može vidjeti sa sačuvanih fotografija. Suradnik muzeja prof. Adolf Wissert obratio se Savezu vrtlara Njemačke da u Varaždin pošalju stručnjake koji bi dali prijedlog hortikulturnog uređenja okoline Starog grada. Odazvao se već 1927. godine Wilhelm Röhnick iz Dresdena, međutim, njegovo rješenje Društvo nije prihvatilo.

Prilično loša financijska situacija ipak nije pokolebala članove Društva jer 1927. godine u južnom krilu tvrđave postavljaju izložbu povijesnih portreta koje su dobili na čuvanje iz stare varaždinske Županije. Danas su ovi portreti većim dijelom deponirani, a samo manji dio može se vidjeti u dvorcu Šaulovec.

U čast treće godišnjice postojanja muzeja izložbeni prostor je proširen za numizmatičku zbirku, jedan bidermajerski salon, a Jagićev kut premješten je u zapadno krilo zajedno s novopoklonjenim predmetima Gustava Koritića-Mrazovečkog.

1930. godine ponovno se izvode restauratorski zahvati uređenjem istočne kule, gdje u prizemlju otvaraju lapidarij (Sl. 2), a u 1. katu uz kapelicu sa-

Sl. 2. Lapidarij
(Foto: M. Szabo)
Das Lapidarium
(Foto: M. Szabo)

kralnu zbirku. Kako je te godine Uršulinski samostan poklonio muzeju prekrasnu kovanu rešetku iz 1748. godine, ona je postavljena dijelom u kapelici ispred oltara, a od ostalih komada napravljena su mnoga vrata po Starom gradu. U radovima, koji su se tokom 1980. i 1981. godine izvodili u kapelici, maknute su rešetke i deponirane. Iste godine uređen je veliki okrugli prostor u južnoj kuli za biblioteku te smještaj osoblja. Tek novom obnovom ovaj će prostor zaista služiti samo za biblioteku.

Dozvolom gradske općine srušene su stare staje, koje su se nadovezivale na južno krilo, pa su muzealci ponovno započeli razmišljati o uređenju okoliše tvrđave. Međutim, na to je trebalo čekati sve do 1938. godine kada je općina sa 110.000 dinara pomogla Društvu. Radovi su započeli oko Kule s lančanim mostom. Popločan je današnji Trg žrtava fašističkog terora, napravljen je i podzidan put, obnovljen pomični most i otkopana su zatrpana grabišta uz kulu. 1930. i 1931. godine da se riješe užasnog smrada i ostataka vode iz grabišta, navožena je zemlja i smeće, iako su se muzealci protivili toj odluci općine. Prilikom radova na uvođenju infrastrukture 1983. godine konstatirano je da je mjestimice to nasipavanje bilo i do 3 metra dubine, naročito u zapadnom grabištu. Uređenje zelenih površina izvodilo se po konačnim planovima prof. Brune Bauera. Osim oko Kule radovi su se protezali i na prostor ispred Starog grada i u njegovu unutrašnjost. Sa sačuvanih fotografija može se vidjeti da je dvorište Starog grada bilo blatnjavo i već s time nezgodno za posjetioce, pa je odlučeno da ga se poploči. U radovima na postavljanju baroknog bunara, donijetog iz okolice Vidovca, pronađeni su ostaci stare arhitekture. Zidovi su otvoreni, očišćeni i fotografirani te ponovno zatrpani. Kako nisu sačuvani nikakvi zapisi s tog iskopavanja osim fotografija, 1962. godine organizirano je reviziono iskopavanje pod nadzorom kustosa Arheološkog muzeja iz Zagreba prof. Branke Vikić. Prema izvještaju prof. Vikić³ (Sl. 3) nađeni zidovi su iz razdoblja kasnog srednjeg vijeka, ali svakako raniji od zidova sjevernog krila, koji su i građeni u drugom smjeru. Arhitektonskim iskopavanjem Đorđe Mitrovića, suradnika Jugoslavenskog instituta za zaštitu spomenika kulture iz Beograda, pronađeni su slični zidovi u podrumu sjevernog krila.⁴

Tokom radova ispred Starog grada 1938. godine profesor Filić je našao ostatke dvostruke kule i zida (takozvani Zwinger) koji su zajedno s objektom Oružane, srušenom kulom (isto pronašao prof. Filić), starim stajama i zapadnim zidom stvarali vanjsko dvorište Starog grada. Đorđe Mitrović ponovno je 1971—1972. godine sondirao kule i tom prilikom ih arhitektonski snimio. Iskopom za postav infrastrukture, koja se kreće tim pravcem, nađen je i zid u pravcu istok-zapad, 10 metara udaljen od kule prema sjeveru, koji je vjerojatno nosio most.⁵ Identičan zid je nađen 8 metara ispred južne kule. Može se pretpostaviti da je ovaj zid nosio dvostruki pomični most jer visina vratiju od praga (sada 40 cm ispod nivoa) do gornje strane iznosi 4

3. Dnevnik iskopavanja i Izvještaj Branke Vikić.

4. Radovima na adaptaciji sjevernog krila 1985. godine ponovno je otkopan tada nađeni zid. S obzirom da se ne radi o kvalitetnom zidu, a osim toga on se nalazi ispod nivoa novog poda, zid je snimljen i ponovno zatrpan.

5. Autor teksta nedavno je naišla na podatak koji stvara novu sliku o nađenom zidu. Iz novina 1942. godine, u kojima se govori o radovima prof. Filića, spominje se da su uz kulu nađeni hrastovi stupovi koji su nosili most.

metra, a sačuvani su i detalji za koloture. Današnji nivo dvorišta u Starom gradu viši je za 40 cm. Iskopom kanala za infrastrukturu ustanovljen je stari nivo i popločenje od kamenih oblutaka (tzv. mačje oči). U sadašnjim radovima planira se pažljivo skidanje svih slojeva dvorišta do nađenih oblutaka. Nakon čišćenja izvršit će se snimanje nađenog stanja i na temelju toga izraditi projekt novog izgleda dvorišta. Ipak, uz svu želju za prikazom što bliže povijesnom stanju, morat će se prije svega voditi briga o usklađenju nivoa s parkom.

Sl. 3. Ostaci srednjovjekovne arhitekture u dvorištu Starog grada
(Foto: B. Vikić)
Mittelalterliche Baureste im Hof der alten Burg
(Foto: B. Vikić)

Radovi na uređenju zelenih površina nastavljeni su 1939. godine te 1942. Nakon Oslobođenja⁶ za održavanje i oblikovanje brine se RO Parkovi. Po završetku svih građevinskih radova na Starom gradu, koji su sada u toku, ponovno će se morati pristupiti uređenju cijele okoline tvrđave, ali tako da svojim uređenjem bude što bliže povijesnoj istini. U svakom slučaju park ispred Starog grada više ne bi smio svojim visokim raslinjem zaklanjati pogled na kompleks tvrđave.

1933. godine u prvom katu zapadnog krila postavljene su dvije seljačke sobe koje čine jezgro Etnografskog odjela. Da se statički osigura taj prostor, prof. Ilijanić dala je pregraditi 1. prostoriju. Nakon što je četvrta prostorija prestala služiti kao prostor za direktora muzeja, Etnografski odjel proširio se na četiri sobe (Sl. 4). Obnovom 1984. godine pristupilo se najvećem statičkom zahvatu upravo na tom krilu, koje je omogućilo rušenje naknadnih pregradnih zidova, tako da su vraćene opet dvije izvorne prostorije u koje se više neće vratiti Etnografski odjel. Za novi prostor predviđa se drugi kat palače Franje Patačića, gdje za proširenje postoji mogućnost u tavanskom prostoru. Do trenutka preseljenja svi predmeti su deponirani. Ovaj odjel do sada su osim prvih muzealaca vodili Josip Runjak, Vikica Hauptfeld, Vitomir Belaj, Libuše Kašpar, a sada ga vodi kustos Ljerka Albus.⁷

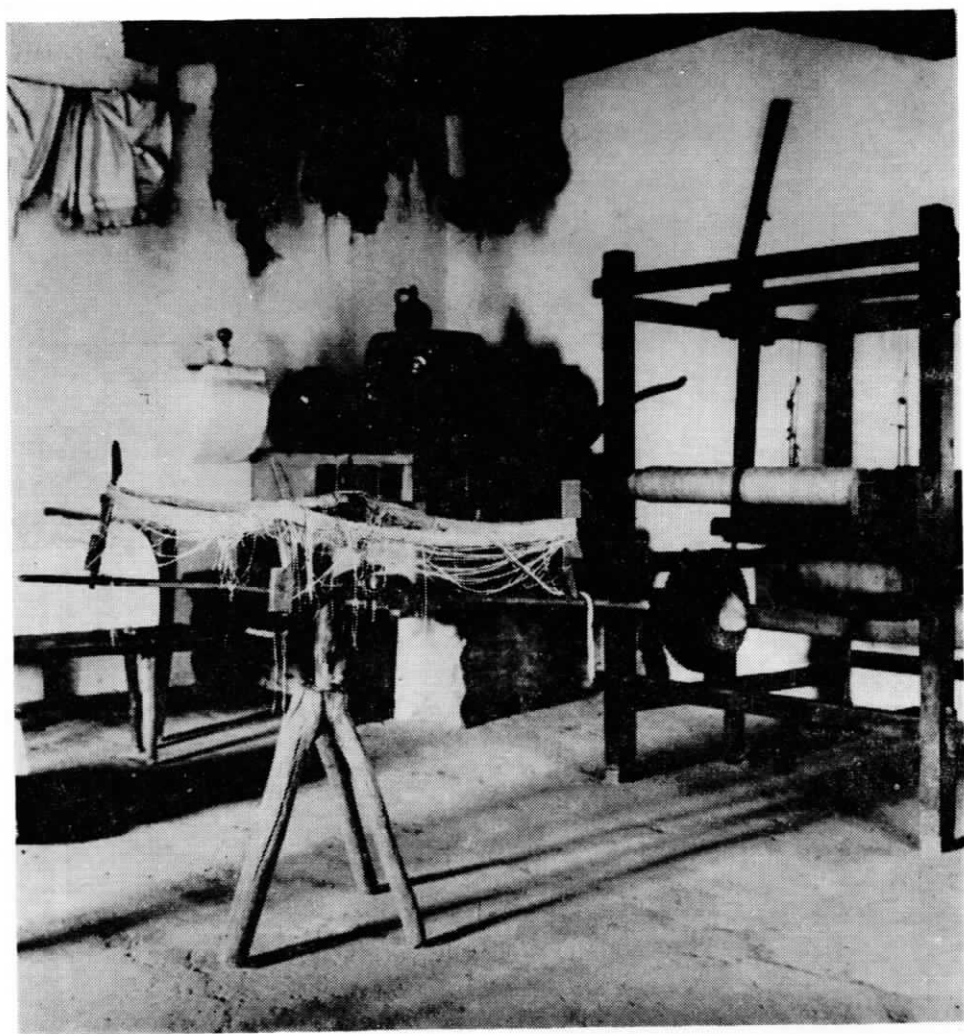
Varaždinsko muzealno društvo otkupilo je 1938. godine od Stjepana Vukovića (kasnijeg kustosa Prethistorijskog odjela) vrijednu zbirku prethistorijskog materijala. Već iste godine izložena je u Starom gradu u vitrinama za koje je nacrtu izradio Ivo Režek. 1947. godine zbirka se seli u 4 prostorije prizemlja palače Sermage gdje ostaje do 1975. godine. Vlaga koja je ugrožavala vrijedan materijal uvjetovala je zatvaranje zbirke i preseljenje u podrum zapadne kule. Manjim zahvatom 1975. godine po nacrtima arhitekta Vlade Rukavine iz Zagreba napravljene su betonske pužaste stepenice kojima se spuštalo u izložbeni prostor. Tom prilikom srušeni su debeli betonski stubovi i zamijenjeni tankim čeličnim, a koji podupiru pod prvog kata. Srušene su i stare strme stepenice koje su zajedno sa stubovima izvedene da bi taj prostor mogao služiti za depo. U novouređenom prostoru, osvjetljenom reflektorima, kustos odjela Marina Šimek izvršila je novi postav koji je svečano otvoren 1975. godine u povodu 50. godišnjice muzeja. (Sl. 5)

Obnovom Starog grada Arheološki odjel proširit će se na podrum ispod sjevernog krila i podrum u sjevernoj gotičkoj kuli. Izvedbom novog stubišta u zapadnom krilu srušene su stepenice, izvedene 1975. godine, kako bi se dobila jedinstvena vertikalna komunikacija. U novi Arheološki odjel moći će se prići novim stepenicama koje će se izvesti na mjestu mokrog čvora u bivšim kancelarijama (prizemlje sjevernog krila). Na arheološkom materijalu radili su osim osnivača S. Vukovića Željko Tomičić, Josip Šmic, a od 1973. godine Arheološki odjel vodi viši kustos Marina Šimek.

1938. godine varaždinska općina uredila je zgradu Oružane u koju već 1939. godine seli Arhiv grada koji je do tog vremena bio na raznim mjestima. Te godine započeta je i obnova Kule s lančanim mostom koja je bila

6. 1947. i 1948. godine izvodili su se radovi na uređenju bedema i sadnja drveća kao akcija Narodne fronte.

7. 1948. godine (Varaždinske vijesti br. 100 od 29. 1.) planiralo se prenijeti dvije seljačke kuće u park do Kule s lančanim mostom, koje bi odmah poslužile za Etnografski odjel.

Sl. 4. Etnografski odjel — detalj iz postava
Abteilung für Volkskunde, Detail der Ausstellung

namijenjana za postav Moderne galerije Varaždina. »Kulturno slavlje«... kako s oduševljenjem piše novinar Varaždinskih vijesti o otvorenju Moderne galerije, uslijedilo je već 1939. godine, a bila je to treća Galerija te vrsti u Hrvatskoj. Muzealcima su u akciji pomagali Ivo Režek, Kamilo Ružička i Tomislav Krizman. Kako je za otvorenje galerije ipak nedostajalo dovoljno radova, Moderna galerija iz Zagreba posudila je za izlaganje 21 sliku i 3 skulpture. U vrijeme rata Kula je dobila pogodak bombe, pa je profesor Filić odmah iza 1945. godine započeo obnovom. Međutim, Kula se ne vraća u prethodno stanje, već se samo pokriva novim krovom. U takvom stanju Kula je još i danas, iako je muzej poduzimao mnoge akcije

Sl. 5. Arheološki odjel — detalj iz postava 1975. godine
 Archeologische Abteilung, Detail der Ausstellung 1975
 (Foto: B. Simek)

da se privede nekoj namjeni. Tako su 1965. godine odobrena i prva inicijalna financijska sredstva, ali se zbog razmimoilaženja stručnjaka te otpora Zavoda za zaštitu spomenika kulture Varaždin da izda dozvolu radovima nije moglo pristupiti. Vjerujemo da će se nakon obnove Starog grada osigurati sredstva i za taj objekat iz razdoblja renesanse.

1940. godine u povodu petnaeste godišnjice postojanja muzeja otvorena je soba s predmetima Vatroslava Jagića i Ivana Kukuljevića Sakcinskog. Uz manje izmjene postav je ostao identičan sve do 1982. godine. Te godine muzej je naručio izradu velike vitrine u kojoj se željelo izložiti samo najznačajnije predmete ove dvojice varaždinskih velikana. Obnovom Starog grada ponovno je došlo do promjene tako da će konačno njihovi predmeti bili izloženi u novom postavu sjevernog krila. Način postave, kao i obim, ovise prije svega o restauratorskim zahvatima koje je nužno izvesti na njihovim predmetima.

Najveći restauratorski zahvat izvršen je 1937. godine kada je Muzealno društvo pristupilo obnovi zapuštene zapadne kule. Prema opisu profesora Krešimira Filića⁸ strop i pod kule bili su kompletno uništeni. Maknuli su ostatke stropa i umjesto drvenog izveli su betonski kasetirani strop. Pod kule spustili su za 3 metra. Na mjestu starog poda postavljena je okrugla galerija koju su po uzoru na sačuvanu balustradu sjevernog obrambenog zida izradili stolari braća Košmerl iz Varaždina iz starih stropnih greda. Najnovijom obnovom vratit će se stari pod, a kasetirani strop će se popuniti i ožbukati (za drvenu oplatu nedostaju sredstva). Zidovi prvog kata ostat će ožbukani (tako je nađeno 1937. godine), dok će se u podrumu i prizemlju i dalje vidjeti kamena konstrukcija zidova. Vraćanjem poda muzej dobiva dva nova izložbena prostora (zbirka oružja i zbirka tekstila), a predmeti cehalija (Sl. 6) postavljeni ovdje 1937. godine, prenijet će se u sjeverno krilo i prezentirati na drugačiji način. Stari postav cehalija prvenstveno je privlačio posjetioce izloženim cehovskim zastavama poredanim u krug. Unatrag nekoliko godina zastave su deponirane jer su počele rapidno propadati. Konstantno strujanje zraka u prostoru kule isušilo je tekstil zastava i one su se već na najmanji dodir lomile. Ovog trenutka od 17 zastava samo dvije se nalaze na restauriranju kod profesorice Mire Kovačević-Ovčarić.

Skoro svake godine muzej se proširio s nekom novom postavom. 1943. godine muzej ima 23 prostora za izlaganje. Mnogi postavi iz tog razdoblja sačuvani su do danas, dok su drugi doživjeli veće promjene. Najčešće promjene bile su u takozvanoj renesansnoj sobi (drugi kat gotičke kule s prozorom Domenica De Lalia) gdje je još 1935. godine otkriven kamin i stari tarazzo. Nakon Oslobođenja profesor Filić počeo je sobe uređivati po stilskim razdobljima, međutim, tek profesorica Mira Ilijanić (direktor muzeja od 1956—1973. godine) očistila je postav od suvišnih predmeta. I u prezentaciji Kulturno-povijesnog odjela nakon obnove zadržat će se sličan postav, osim u dijelovima koji su bili uvjetovani novim nalazima. U svakom slučaju dobit će se nova kvaliteta adekvatnim osvjetljenjem prostora.⁹

8. Vodič Gradskog muzeja, Varaždin, 1943.

9. 1962. godine električna rasvjeta uvedena je u obnovljeno južno krilo, gotičku kulu i upravu muzeja. 1973. godine električne instalacije uvedene su u drugi kat sjevernog krila. Svi ostali prostori, uglavnom izložbeni, bili su bez rasvjete. Za posebne prilike cijeli se Stari grad osvijetlio svijećama, što je za njegove posjetioce predstavljalo nezaboravan događaj.

Sl. 6. Zbirka cehalija
 (Foto: M. Szabo)
 Varaždiner Zünfte — die Sammlung
 (Foto: M. Szabo)

Punih dvadeset godina Varaždinsko muzealno društvo brinulo se o razvitku Gradskog muzeja. Zaslužni entuzijasti nesebično su izdvajali financijska sredstva i puno sati slobodnog vremena za prosperitet ove ustanove. Mnogi su uz muzej ostali i nakon Oslobođenja kada je muzej postao gradska javna ustanova finansirana od Narodnih vlasti.¹⁰ Oslobođen stalnog financijskog pritiska, rad u muzeju nakon toga naglo oživljava.

10. 1. 9. 1946. godine dugogodišnji predsjednik Varaždinskog muzealnog društva prof. Krešimir Filić postao je direktor muzeja, nakon što je prof. Adolf Wissert otišao u mirovinu.

Tako već 1945. godine, odlukom Narodnih vlasti, profesor Filić dobiva prostorije u palači Sermage gdje se već 1947. godine svečano otvara novi postav Galerije slika. Prije otvorenja izvode se obimni radovi na uređenju palače, posebno u dvorišnom dijelu, gdje se otvaraju zazidane arkade. (Sl. 7)

Sl. 7. Dvorišno pročelje palače Sermage
Das Palast der Familie Sermage, Hofansicht

Prilikom ovog drugog otvorenja Galerije u fundusu odjela nalaze se već najvrednija djela nizozemskih majstora i bidermajerski portreti. Iza 1960. godine novi postav izvršila je kustos Kulturno-povijesnog odjela Marija Mirković. Prije nje o Galeriji je jedno vrijeme vodio brigu njen prvi kustos Vilim Leskošek, kasniji dugogodišnji direktor Muzeja dvor Trakošćan. Nakon dugogodišnje pauze (kako Galerija nije imala kustosa, o postavu, fundusu i izložbama brigu su vodili kustosi Kulturno-povijesnog odjela: viši kustos Jasna Tomičić i viši kustos Miroslav Klemm) Galerija je konačno dobila kustosa Darka Sačića koji je izvršio novi postav nakon obnove palače Sermage 1981. godine.

Prihvatanjem samodoprinosu radnih ljudi općine Varaždin 1979. godine usmjerena su sredstva za obnovu palače Sermage. Nakon izrade potrebne projektne dokumentacije od strane Restauratorskog zavoda Hrvatske pristupilo se obnovi objekta početkom 1981. godine. Radove je izvodila RO Varkom iz Varaždina, pod konzervatorskim nadzorom Restauratorskog zavoda i glavnog projektanta Erike Piffel i građevinskim nadzorom Mladena Cesara iz Projektnog biroa Zagorje (danas Coning). Posebna pažnja posvećena je istražnim radovima na pročeljima palače koja su dala izuzetne rezultate.

Kako je nađena druga faza (iz prve polovine 18. stoljeća) bila najbolje dokumentirana, obnovljena su vanjska pročelja na temelju tih nalaza: tri vrste medaljona s grubom strukturom obrade (sačuvan originalan dio) u tri boje. Nalazi s dvorišne strane bili su manjkavi, pa je stavljen samo bijeli nalič. Svi radovi na obnovi objekta bili su dovršeni do 22. studenog 1981. godine kada je održana i centralna proslava obilježavanja 800. godišnjice prvog pisanog spomena grada Varaždina.

Na prvom katu, kuda je ponovno vraćen stalni postav, postavljena je moderna rasvjeta s reflektorima. U nastavku tog prostora, gdje je smještena i soba kustosa, nalazi se novi prostor depoa. To je u stvari tavanski dio gospodarske zgrade koji se mogao idealno preurediti za tako potreban prostor za smještaj eksponata. Do obnove palače slike su bile smještene u prizemnom dijelu objekta. Cijeli prostor bio je slabo osvijetljen i imao je pod niži od nivoa dvorišta. Dakako da je i takav prostor (urediti ga je dala prof. Ilijanić prije 1965. godine) bio bolji od ranijeg kada čak podovi nisu bili ni betonirani. Ipak, velike kiše 1973. godine nanijele su eksponatima štetu, pa je bilo nužno pronaći novi prostor, što je ostvareno tek obnovom 1981. godine.

U tri prostorije prizemlja smješten je kustos Arheološkog odjela, depo istog odjela i prostorija za pranje keramike. Obnovom je konačno iseljen i posljednji stanar palače Sermage. U bivšem Arheološkom odjelu (kasnije Zbirka Julija Merlića) sada se nalazi Izložbeni salon. Prostire se na svega četiri male svodene prostorije i nije najidealniji Izložbeni prostor, ali je prvi takve namjene, te će do dobivanja novih prostora u palači Patačić poslužiti izložbenoj djelatnosti muzeja. Uz nekadašnji depo smješten je fotolaboratorij i preparatorska radionica. Obnovljen je i podrumljeni dio palače, koji bi trebao poslužiti za Klub radnika u kulturi. Iako do sada nije do kraja opremljen, u njemu se održavaju sastanci, probe i manje priredbe.

Po treći put (22. 11. 1981. god.) Galeriju slika svečano je otvorio predsjednik JAZU dr Jakov Sirotković; tom činu prisustvovali su mnogi odličnici i veliko mnoštvo građana Varaždina. Prije samog otvaranja pred skupljenim građanstvom plesali su i pjevali članovi varaždinskih kulturno-umjetničkih društava i time doprinijeli sveopćem slavlju. Na prvoj izložbi u Salonu galerije izlagao je mladi varaždinski umjetnik Vladimir Gašparić. Uz otvorenje tiskan je prvi vodič Galerije, 6 razglednica i plakat u boji s likom Ljubice Pisačić-Kukuljević koja je tako postala zaštitni znak Galeriji slika. (Sl. 8)

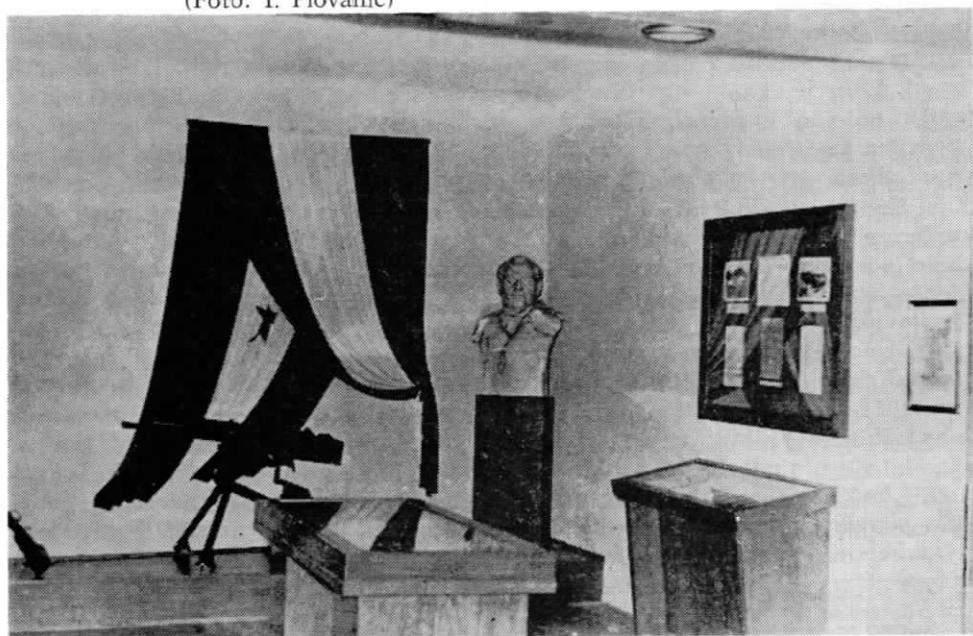
Prikupljanje građe iz narodnooslobodilačke borbe započelo je 1947. godine, a prvi postav izvršen je u jednoj prostoriji prizemlja Galerije slika 1950. godine. Kako je izložbena prostorija bila neadekvatna, ubrzo je zatvorena. Novi postav napravljen je u nekadašnjoj prostoriji povijesnih portreta u južnom krilu Starog grada. Svečano otvorenje odjela bilo je 1953. godine. Ma da su uvjeti izlaganja bili daleko bolji, tadašnji kustos Branko Pleše u svom napisu u časopisu »Muzeji«¹¹ smatra da bi građu tog odjela trebalo smjestiti u daleko veći i bolji prostor. (Sl. 9). Nacrte vitrina i prostornog uređenja izradio je Vilim Leskošek, a muzejski postav Branko Pleše. Želja

11. Branko Pleše: »Uređenje i postav odjeljenja Narodne revolucije Gradskog muzeja Varaždin, Muzeji br. 9

Sl. 8. Svečano otvorenje Galerije slika nakon obnove 1981. godine
(Foto: I. Plovanić)
Die Eröffnungsfeier der Bildergalerie nach Erneuerung 1981.
(Foto: I. Plovanić)

Sl. 9. Prvi postav odjela Narodne revolucije
Die erste Ausstellung des Museums der Volksrevolution

kustosa ostvarena je dobivanjem cijelog prvog kata stare varaždinske Gimnazije. 1960. godine član CK SKH i narodni zastupnik Beška Frntić otvorila je novi postav Muzeja narodne revolucije.¹² Sedam velikih prostorijskih uređenja prema likovnoj koncepciji prof. Pavla Vojkovića, a radovi su iznosili 4 milijuna dinara. Takav postav, uz manje izmjene u čast 30. godišnjice oslobođenja zemlje,¹³ ostao je isti sve do 1983. godine. Dugo godina postojala je ideja da se ovaj odjel proširi i na prizemni dio objekta. U toku proslave 800. godišnjice grada Varaždina konačno je donijeta odluka na temelju koje su morali iseliti svi dotadašnji stanari. Na temelju SAS-a za obnovu Muzeja narodne revolucije započeta je akcija sakupljanja potrebnih sredstava. Osnovana je Komisija za praćenje radova na čelu s Ivicom Grabarom, tadašnjim tajnikom SIZ-a u oblasti kulture. Idejni i izvedbeni projekt izveo je Projektirni biro »Zagorje«. Radovi na obnovi započeli su 1982. godine, ali je često zbog nedostatka sredstava dolazilo do zastoja. Usmjerenjem sredstava sanacije šteta od potresa zatvorena je potrebna financijska konstrukcija i radovi su dovršeni do svečanog otvorenja u čast Dana borca 1983. godine. Radove je izvodila RO Varkom, a nadzor je obavljao Mladen Cesar. Glavni projektant obnove bio je dipl. ing. Borot Petanjek.

Svečano otvorenje objekta (Sl. 10) bilo je 2. srpnja 1983. godine. Nakon prigodnog govora Josip Hrnčević prerezao je crvenu vrpču na ulazu. Najveću pažnju posjetitelji su posvetili novom postavu u prizemlju »Tito Varaždinu — Varaždinu Titu« prema koncepciji kustosa odjela Ivanke Štager i likovnoj zamisli Darka Sačića. Za svečano otvorenje Memorijalni centar »Josip Broz Tito« ustupio je nekoliko osobnih predmeta Josipa Broza Tita. U prvoj prostoriji postava izložena je bista Josipa Broza Tita koja je rad akademskog kipara Hame Čavrka.

U toku radova na obnovi objekta izvedeni su obimni radovi na sanaciji vlage koja je, kao i na palači Sermage, izvedena metodom Peter Coox. U cijeli objekat uvedeno je centralno grijanje, nova rasvjeta u prizemlje, a krovnište je prekriveno novim crijepom. Kako nije bilo nikakvih nalaza na pročeljima, ona su obojena bijelom bojom.

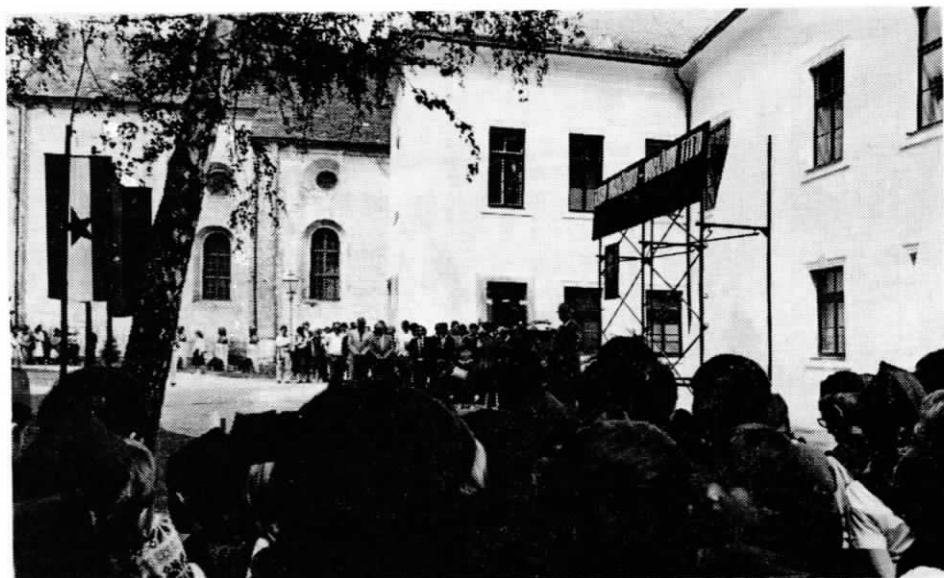
Budući da je glavni ulaz u Muzej narodne revolucije premješten na južno pročelje moralo se pristupiti i uređenju bivšeg dvorišta koje je trebalo postati produžena ruka Gradskog parka. Projekt za hortikulturno rješenje izradila je dipl. ing. Branka Ivaniš, na temelju toga već 1981. godine postavljene su tri biste narodnih heroja, rad akademskog kipara S. Mišića. Kao svoj doprinos obnovi RO Elektra postavila je rasvjetu u prostor ispred novog ulaza, a radnici RO Parkovi zasadili su ruže i ostalo raslinje.

1971. godine povodom obilježavanja 30. godišnjice ustanka naših naroda obnovljen je Vidović mlin, partizanska baza 1 u Kućanu Gornjem. Isti je, kao memorijalna zbirka, priključen Gradskom muzeju 1973. godine. Tokom 1985. godine izvršit će se obnova mlina, i to prema projektu koji je izradio projektirni biro »Coning«,¹⁴ a radove će izvoditi RO Varkom. Sve radove oko obnove prati posebno formirana Komisija za obnovu Vidović mlina.

12. Varaždinske vijesti, br. 750 od 7. 7. 1960. god.

13. 1975. godine izvedena je nova rasvjeta u prvom katu, nakon što su maknuti ranije postavljeni platnjeni spuštani stropovi. Ličeni su svi zidovi i lakirani parketi.

14. Glavni projektant Vidović mlina je Đurđica Šarkanji, Nadzor obavlja Mladen Cesar. Novi muzejski postav izvršit će Magdalena Lončarić, koja je i autor Vodiča.

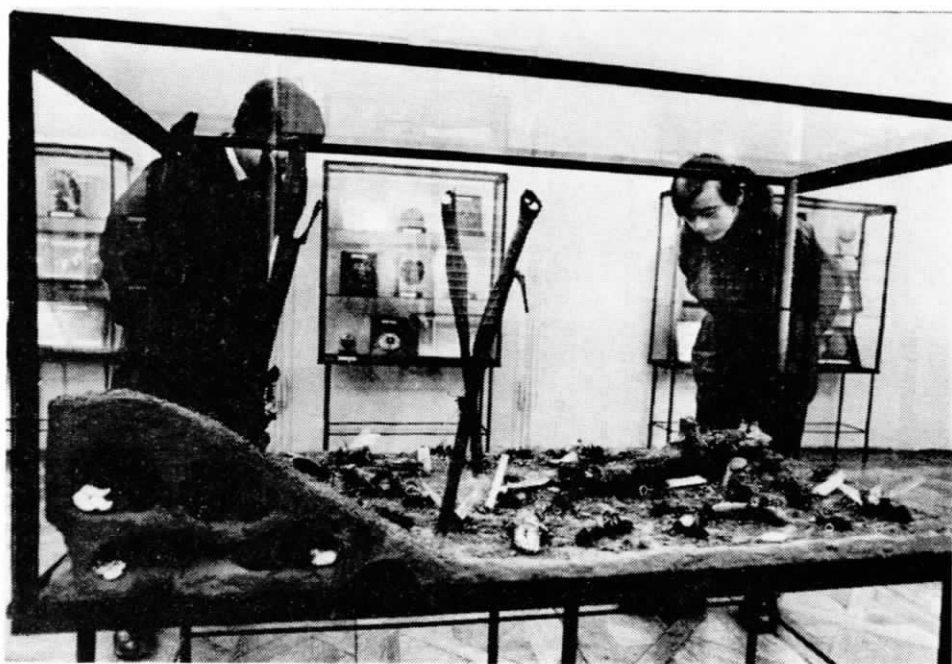
Sl. 10. Svečano otvorenje Muzeja narodne revolucije
(Foto: D. Puttar)
Feierliche Eröffnung des Museums der Volksrevolution
(Foto: D. Puttar)

Muzej narodne revolucije nakon odlaska B. Plešea vodili su Josip Runjak i Marija Strbad. Od 1964. godine voditelj odjela je viši kustos Ivanka Štager: uz nju je jedno vrijeme radila Ljerka Šimunić (sada kustos Kulturno-povijesnog odjela), a nakon toga Magdalena Lončarić.

Svoju 25. godišnjicu postojanja muzej je proslavio 1950. godine u okviru Tjedna kulture. Sačuvani telegrami i pisma govore nam o tadašnjem značenju proslave, naime među njima su želje i čestitke najviših organa Republike. Iz svih krajeva Jugoslavije proslavi su se priključili mnogi predstavnici važnih institucija. Svoj obol proslavi dala je i poznata Varaždinka Nada Puttar-Gold koja je održala koncert u Galeriji slika.

1954. godine u okviru muzeja otvara se Entomološki odjel. Svi izloženi eksponati bili su privatno vlasništvo poznatog varaždinskog profesora Franje Košćeca kojeg susrećemo u mnogim akcijama muzeja od njegova početka. 1959. godine prof. Košćec — kasniji kustos odjela — poklonio je svoju zbirku gradu Varaždinu (cca 30.000 eksponata sakupljenih od 1904. godine). Uz njega je povremeno radila njegova kći Ružica, koja je nakon odlaska F. Košćeca u mirovinu postala kustos odjela. Sada odjel vodi kustos Antica Bregović. Obilježavajući 100. godišnjicu rođenja Franje Košćeca 1983. godine radnici muzeja postavili su, uz prigodnu izložbu, spomen-ploču s reljefom F. Košćeca, koju je izradio akademski kipar Miro Vuco.¹⁵ Prilikom proslave promoviran je Vodič Entomološkog odjela, tiskane su dvije razglednice i plakat u boji. (Sl. 11.)

15. Želja je svih radnika muzeja da na isti način obilježe i stogodišnjice rođenja Krešimira Filića i Stjepana Vukovića.

Sl. 11. Entomološki odjel — detalj iz stalnog postava
 (Foto: P. Čajzek, 1974)
 Entomologische Abteilung, Detail der Ausstellung
 (Foto: P. Čajzek)

Po odlasku u mirovinu osnivača i dugogodišnjeg direktora muzeja Krešimira Filića upravu muzeja preuzela je Mira Ilijanić. Na principima moderne muzeologije izvršila je generalne izmjene u postavu Kulturno-povijesnog odjela. Posebnu pažnju posvetila je arhivskom radu, i to naročito oko Starog grada.

Pucanjem stropova u kancelarijama smještenim u južnom krilu otkrile su se sačuvane renesansne grede. Već 1962. godine pristupilo se sanaciji krila rušenjem naknadnih pregradnih zidova, novog stropa i izvođenjem metalnih zatega. Tom prilikom obnovljen je i dopunjen drveni renesansni strop. Izvode se i radovi na svodovima prizemlja koji su bili u vrlo teškom stanju. Slijeganje tla, kao i potres 1982. god., ponovno su narušili stabilnost tog dijela objekta, pa je prilikom radova 1983. i 1984. godine izvršen kompletan zahvat postavljanjem betonskog stropa u 1. katu. Sada drvene grede više nemaju nosivu ulogu, već su samo pričvršćene za betonski dio. Sanirani su i svodovi prizemlja jer je prilikom sanacije došlo do njihovog urušavanja.¹⁶ U obnovljeno krilo Starog grada ponovno je vraćena uprava muzeja koja je odavde iseljena 1962. god. i nalazila se u prizemlju sjevernog krila.

16. Iako su svodovi sanirani u toku radova 1962. godine, ponovno je došlo do njihovog urušavanja te slijeganja nosivog zida. Brzom intervencijom izvođača i statičara saniran je svod, a urušeni zid zamijenjen novim.

U povodu 40. godišnjice muzeja u dvije uređene prostorije 1. kata južnog krila u moderne vitrine postavljena je Zbirka stakla. Treća prostorija (u to vrijeme stan domara obitelji Kraljić) obnovljena je na isti način i u njoj je 1975. godine otvorena postava Zbirke porculana. Autor obaju postava je Jasna Tomičić.

Nakon obnove južnog krila slijedila je obnova cijelog krovšta Starog grada kao i postava atomskog gromobrana. Na žalost, u ono vrijeme inzi-stiralo se na vraćanju starog crijepa, što se nije pokazalo dobrim jer su se već nakon nekoliko godina morali obavljati manji popravci. Novom obnovom stavlja se kompletni novi biber crijep, kao što je to učinjeno na palači Sermage i Muzeju narodne revolucije. Već nakon nekoliko godina crijep poprima tamniju boju i dobro se uklapa u ostale stare krovove Varaždina. Na temelju ugovora s Jugoslavenskim institutom za zaštitu spomenika kulture iz Beograda započeo je Đorđe Mitrović arhitektonskim i arheološkim iskopavanjima te kompletnim snimanjem Starog grada. Na temelju prvih arhitektonskih iskopavanja ustanovljena je vrlo loša statička situacija Starog grada. Velik dio krila tvrđave nije uopće imao temelje ili su oni bili vrlo plitki. Sredstvima Zajednice za kulturu općine Varaždin i Republičkog fonda za unapređivanje kulturnih djelatnosti, a na temelju projekta ing. Ribnikara iz Ljubljane, pristupilo se u jesen 1973. godine statičkoj sanaciji: podbetonirani su temelji jugozapadnog krila s vanjske strane, izveden je serklaž u visini 1. kata na istim krilima, izveden je betonski strop na 2. katu sjevernog krila. Željeznom armaturom vezan je sjeverni obrambeni zid, na istočnoj kuli izveden je serklaž, a svod kapelice je injektiran. U toku radova autor članka našla je freske na zidovima kapelice, nakon čega su pozvani stručnjaci Restauratorskog zavoda Hrvatske, oni su izvršili stručno istraživanje fresaka i izveli projekt obnove. Tek 1980. godine sredstvima SIZ-a u oblasti kulture Varaždin te kroz redovnu djelatnost Restauratorskog zavoda započeti su radovi na obnovi fresaka. Prvi put posjetioci su ih mogli vidjeti 1981. godine uz otvorenje izložbe »800. godina Varaždina«.

Kao poklon našem muzeju za njegovu 45. godišnjicu postojanja muzej Joanneum iz Graza restaurirao je nekoliko vrijednih predmeta iz zbirke oružja.

1975. godine svečano je proslavljena 50. godišnjica muzeja. Za tu priliku otvorena je jedna nova prostorija u Entomološkom odjelu, u Galeriji slika postavljena je retrospektiva Miljenka Stančića, otvoren je novi Arheološki odjel u zapadnoj kuli Starog grada, prva postava Zbirke porculana, a u prizemlju gotičke kule postavljena je izložba uveza knjiga. Svi posjetioci dobili su novi broj Godišnjaka muzeja i prvu značku muzeja, koju je prema nacrtu Ž. Tomičića izradio obrtnik Patafta. Tokom cijele te godine radnici muzeja uložili su mnogo truda da zacrtane programe izvrše. Tako su izrađene nove vitrine za Zbirku porculana, lakiran je pod u 1. katu južnog krila, izvedeno je pojačanje električne struje u Galeriji slika, u Entomološkom odjelu osposobljena je nova prostorija za postav, oličene su mnoge izložbene prostorije i ulaz te je očišćena lijepa kamena ograda. Velik zahvat na uređenju izložbenog prostora izvršen je i u Muzeju revolucije. Te

godine tiskan je i novi Vodič muzeja (onaj iz 1966. god. bio je rasprodan) s kolor naslovnom stranicom. Identičan Vodič tiskan je i na njemačkom jeziku.

Od 1976. godine Gradski muzej sve se više povezuje s mnogim radnim kolektivima u gradu. Počeci povezivanja bili su u organiziranju manjih tematskih izložbi postavljenih u radnim kolektivima. Za tu priliku bile su izrađene i lako prenosive vitrine. U proteklom razdoblju, posebno zadnjih desetak godina, udruženi rad našeg grada često je pomogao mnoge akcije muzeja. To se prije svega odnosilo na preuzimanje pokroviteljstva u vidu pokrivanja troškova propagandnog materijala ili direktnom novčanom pomoći.

Ipak, pravi oblik razmjene rada ostvaren je potpisivanjem Samoupravnih sporazuma. Prvi takav sporazum naš je muzej potpisao 1982. godine s RO VIS Varaždin. Jedna od najinteresantnijih usluga, koju muzej pruža tim sporazumom, je skupljanje, inventiranje i pohranjivanje najvrednijih predmeta proizvodnog programa te radne organizacije. U toku 1984. godine potpisan je SAS i s Varaždinskom bankom, na temelju kojeg je izvršeno ostakljivanje stilskim staklom prozora Galerije slika i tiskana je mapa Ivana Lovrenčića. Svake godine Varaždinskoj banci predlaže se novi oblik suradnje. Tako će se u toku 1985. godine u sklopu SAS-a tiskati mapa grafika Vasilija Jordana. 1985. godine muzej je sklopio SAS sa SOUR-om »Varaždinka«, koji će za uzvrat što muzej svojim fundusom oprema dvorac Šaulovec te iste radove restaurirati o svom trošku. U toku je potpisivanje SAS-a s RO Mundus-Florijan Bobić i RO ATP Varaždin. Iako do sada muzej nema potpisani Sporazum s RO Elektra i RO Koka, potrebno je istaknuti njihovu nesebičnu pomoć u mnogim akcijama muzeja. Skoro je nemoguće nabrojiti sve radne organizacije koje su pomagale u radu muzeja, ali bismo istaknuli još neke: SOUR Varteks, LTA, Varkom, NIŠRO, Tiskara Varteks, Šumarija. U svom radu kolektiv Gradskog muzeja nailazio je uvijek izuzetnu podršku i pomoć svih društveno-političkih organizacija, te posebno SO Varaždin i Izvršnog vijeća Skupštine općine Varaždin, pa je sve to doprinijelo da danas Gradski muzej stoji pri samom vrhu sličnih institucija.

Krajem 1976. godine u čast Dana Armije otvorena je Zbirka slika Miljenka Stančića u Gradskoj vijećnici. Uz pomoć umjetnika skupljeni su prvi radovi na temu Varaždina i tiskana je 1. mapa serigrafija »Stare varaždinske razglednice«. Prodajom mapa serigrafija (2. mapa tiskana je 1977. godine) muzej otkupljuje radove. M. Stančića i Ive Režeka za buduću Galeriju »Stančić-Režek«. Nakon iznenadne smrti Miljenka Stančića 1977. godine donijeta je odluka da se u sklopu Gradskog muzeja formira Galerija Stančić-Režek, i to u najreprezentativnijoj palači grada, u palači Franje Patačića.

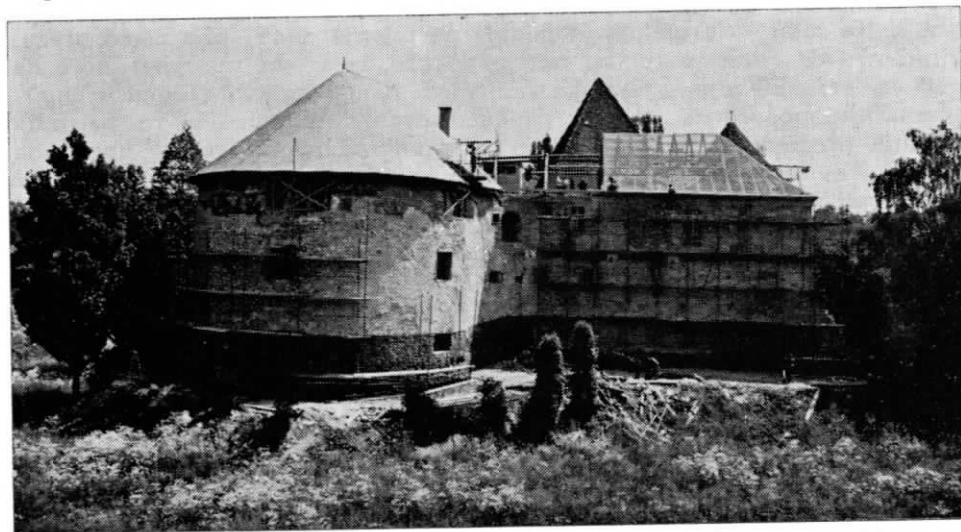
Da bi se ostvarila odluka Skupštine općine Varaždin, potrebno je izvršiti još mnogo zadataka jer je do sada tek u izradi idejni projekt obnove.¹⁷

U veljači 1982. godine jaki potres ponovno je ošteti kompleks Starog grada koji je i onako bio u vrlo lošem statičkom stanju. U nekoliko navrata muzej je bio zatvoren za posjetioce, posebno nakon pojave alarmantnih

17. Vjerojatno će svi problemi biti otklonjeni i projekti završeni do 1987. godine, kada bi se u povodu 10. godišnjice smrti M. Stančića trebala otvoriti Galerija. Tom Galerijom Varaždin će dobiti zajedno s Etnografskim odjelom u II. katu atraktivan prostor za mnoge posjetioce našeg grada.

pukotina u jugozapadnom traktu grada (1978—1979. god.). Nakon potresa 1982. godine Stari grad obišla je stručna ekipa Arhitektonskog fakulteta i utvrdila štetu. Odlukom Skupštine općine Varaždin Izvršno vijeće SO usmjerilo je Gradskom muzeju 1983. godine sredstva za sanaciju I. etape, a koja udruženi rad putem posebne stope izdvaja u sanaciju šteta od potresa. S obzirom da je muzej posjedovao idejni projekt za obnovu Starog grada, izrađen iz sredstava Samodoprinosa pristupilo se izradi izvedbenog projekta za južno, zapadno krilo i infrastrukturu. Izrada projekata povjerena je Restauratorskom zavodu Hrvatske. U rujnu 1983. godine ugovoreni su radovi za prvi dio I. etape (južno krilo i izvedba infrastrukture) sa RO »Zagorje«.¹⁸ Nadzor nad građevinskim dijelom povjeren je RO Coning (dipl. ing. građ. Mladen Cesar), dok restauratorski nadzor obavlja Restauratorski zavod Hrvatske. Za glavnog projektanta izabran je nakon Erike Piffel (idejni projekt) dipl. ing. arh. Zvonimir Matica. (Sl. 12)

Paralelno s radovima na obnovi započela su i restauratorska istraživanja. Radovi su se odvijali polagano i završeni su zajedno s izvođenjem infrastrukture u jesen 1984. godine. Početkom 1984. godine ugovoreni su radovi i za zapadno krilo koje će biti gotovo tek u 1985. godini. Iako smo bili svjesni loše statike tog krila, ipak bilo je cijeli niz iznenađenja. U svim etažama krila izvedene su čvrste betonske deke, a zidovi su se na mnogim mjestima morali učvrstiti betonskom masom. Istraživanjem starih otvora pronađena je interesantna slikarija na zidu. 1. kata koja prikazuje utvr

Sl. 12. Obnova Starog grada
(Foto: D. Puttar)
Bei Erneuerung der alten Burg
(Foto: D. Puttar)

18. Iz dosadašnjeg prikaza vidljivo je da je od samog osnivanja muzeja konstantno prisutna briga o Starom gradu. Povremeno su se obavljali najhitniji zadaci jer za veće zahvate nije bilo dovoljno sredstava. Vjerujemo da je odlukom SO Varaždin 1983. godine konačno započeto definitivno saniranje Starog grada. Zadatak velik i odgovoran za koji su potrebna ogromna financijska sredstva. Radni ljudi Varaždina već su u više navrata pokazali veliku ljubav i brigu za svoju kulturnu baštinu izdvajanjem ne malih sredstava. Spoznaja da smo dio tog velikog projekta saniranja Starog grada čini nas ponosnim, ali i obavezuje da to izvršimo što prije i što bolje te da ga bez stida ostavimo u nasljeđe budućim generacijama.

đeni grad. Otvoren je i kamin u istom katu, za koji se zna još od radova u 1973. godini.¹⁹ Pažljivim skidanjem slojeva boje došlo se do originalne žbuke koja će se prezentirati u prostoru. Veliki zastoj u radovima prouzročilo je krovšte krila na čijem će tavanu biti uređen depo muzeja. Dio prizemlja poslužit će za stolarsku radionicu, a dio kao sanitarni čvor. Krajem prošle godine ugovoreni su i radovi na II. etapi obnove, a koja se odvija na zapadnoj kuli. U ožujku 1985. godine započeli su radovi na III. etapi, tj. na sjevernom krilu Starog grada. Na taj način obnovom je obuhvaćeno 50% kompleksa. Do sada je Gradskom muzeju usmjereno za radove na obnovi 132.000.000,00 dinara. Od strane RSIZ-a do 1985. godine muzej je za radove dobio 4.000.000,00 dinara. Jedan dio sredstava RSIZ je odobravao kroz redovnu djelatnost Restauratorskog zavoda Hrvatske (izrada projektne dokumentacije i konzervatorski nadzor).

Cetvrtom etapom radova bit će obuhvaćen sjeverni obrambeni zid i istočna kula, za koju je već ugovorena izvedbena projektna dokumentacija. Za daljnje etape muzej nema još ugovorene projekte. Tako predstoje kao slijedeće etape: velika gotička kula, južna ulazna kula, jugo-zapadno krilo, uređenje zelenih površina, Kula s lančanim mostom.

U koliko se radovi kao i osiguravanje sredstava nastave istom dinamikom, vjerojatno će Gradski muzej svoju 65. godišnjicu proslaviti u obnovljenom objektu.

Uz radove na arhitekturi pred radnicima muzeja nalazi se još jedan važan zadatak, a taj se odnosi na zaštitu i restauriranje pokretne muzejske građe. Na žalost u proteklih 60 godina postojanja muzej nije uspio organizirati ni jednu restauratorsku radionicu tako da se sav materijal mora davati na restauriranje u vanjske radionice. Usluge takvih radionica daleko premašuju mogućnosti muzeja, pa će osnivanje radionice za restauriranje drvenih predmeta biti jedan od prioriteta narednog razdoblja. Svakako se mora razmišljati i o drugim radionicama jer muzej ima preko 65.000 raznih eksponata. Svake godine muzej se obraća sa zahtjevom za sredstva RSIZ-u. Na taj način, te uz pomoć SIZ-a u oblasti kulture Varaždin i vlastitim sredstvima već je restauriran dio fundusa, ali daleko od potreba muzeja.²⁰

Od vremena kada su Gradski muzej vodili entuzijasti-amateri, okupljeni u Varaždinskom muzealnom društvu, pa do danas kada muzej broji 26 radnika, mnogo se toga promijenilo. Uz izvršavanje svojih osnovnih zadataka vezanih uz Zakon o muzejima, Gradski muzej Varaždin danas predstavlja dinamičnu organizaciju koja više nije samo potreba određenog kruga zainteresiranih već je postala nužna potreba svih građana naše općine. U bogatom i raznolikom programu tokom cijele godine svatko nalazi svoj dio interesa. Tom povećanom interesu svakako su doprinijeli i lijepo obnovljeni muzejski prostori Galerije slika i Muzeja narodne revolucije.

19. Prilikom radova na izvođenju serklaža na zapadnom krilu radnici su nepažnjom oštetili staru strijelnicu. Ispod nje ukazala se rupa kroz koju se lijepo mogao vidjeti otvor kamina. Na žalost, tadašnja sredstva nisu nam dopuštala izvođenje radova u unutrašnjosti objekta i otvaranje kamina (morao bi se mijenjati cijeli postav Etnografije). Kako se sada izvode kompletni radovi u unutrašnjosti i Etnografija seli, srušena je stara seljačka peć i iza nje se ukazao zazidani otvor kamina. Na sreću, majstori su kao građevni materijal koristili i kamenu gredu koja je sada slijepljena i očišćena te postavljena na svoje izvorno mjesto.

20. Svi predmeti ranije izloženi u Starom gradu, deponirani su. Tako je sada idealan momenat za restauratorske zahvate. Prema predračunima restauratorskih radionica za samo dio najugroženijeg materijala trebalo bi više od 120.000.000,00 dinara.

Posebna pažnja posvećuje se izdavačkoj djelatnosti. Tako muzej od 1961. godine izdaje svoj Godišnjak u kojem se tiskaju radovi vezani uz Varaždin. Godišnjak izlazi povremeno, najčešće prigodom muzejskih jubileja. U svom šezdesetgodišnjem postojanju muzej je tiskao nekoliko Vodiča. Kako su se u međuvremenu odjeli muzeja razvili, zaključeno je da svaki od odjela dobije svoj Vodič stalnim postavom. Tako je 1981. tiskan vodič Galerije slika, a 1983. vodič Entomološkog odjela. 1985. trebaju izaći vodiči stalnog postava »Tito Varaždinu — Varaždin Titu« i Vidović mlina, partizanske baze I. Za tisak je dovršen i vodič Kulturno-povijesnog odjela. Od 1976. godine muzej izdaje povremeno i grafičke mape. Tako su do sada izašle: dvije mape Miljenka Stančića, Ivana Lovrenčića, Jovana Gojkovića, Miroslava Šuteja, a u tisku je mapa Vasilija Jordana. U suradnji s ostalim muzejima sjeverozapadne Hrvatske izdano je 8 brojeva Muzejskog vjesnika. 1935. godine muzej je tiskao poznatu »Spomenicu«, a 1981. god. »Stari i novi Varaždin«. Sve izložbe popraćene su katalogima, a u prostorima muzeja mogu se nabaviti razne razglednice, značke i plakati.

Atraktivni prostori Gradskog muzeja često su poslužili i za druge vrste manifestacija. Tako su se održavali mnogi koncerti, sastanci, predavanja, kino i kazališne predstave i primanja. U obnovljenom Starom gradu bit će još više mogućnosti za razne priredbe, kao što to već sada pruža prostor Galerije slika.

Novi kvalitet u svom radu muzej je dobio otvaranjem fotolaboratorija i preparatorske radionice. Na mjestu fotografa i preparatora zaposlen je Davor Puttar. Međutim, zbog povećanog obima rada i raznih akcija bio je zapostavljen rad u preparatorskoj radionici, pa je 1985. godine za poslove prepariranja zaposlen novi radnik Branko Šimek.

U izvršavanju mnogih stručnih zadataka nesebično i s puno ljubavi pomagali su mnogi pomoćni radnici, kao: bračni par Kraljić, Lujzika Terstenjak, Mirko Lednicki, Stjepan Gotal, Franjo Šafarić, Jula Klarić, Marija Juras, Jagica Rakinić, Drago Posel, Josip Posel, Nevenka Dolenc, Darko Rajić, a još ga obavljaju: Ivan Posel, Josipa Bratković, Nedjeljka Banić, Stefanija Slunjski, Dragica Krobot, Vlado Dolenc, Stjepan Kolenko, Ksenija Novak, Ljiljana Leček i Željko Roška. Od 1985. godine brigu oko postrojenja centralnog grijanja vodi Slavko Stančin.

Povećanjem financijskog poslovanja u muzeju je zaposlena kao blagajnik Ksenija Novak. Nakon odlaska u mirovinu tajnice muzeja Justinke Rajić zaposlena je kao tajnik dipl. prav. Ana Gerovac-Brelek. 1985. godine konačno je muzej dobio i svog stalnog knjigovođu Vesnu Stipetić-Godenzi, koja tu dužnost obavlja i za Gradsku knjižnicu i čitaonicu »Sloboda«.

Mnogi, u ovom članku spomenuti radnici, nisu više među nama. Svakom od njih sadašnji radnici muzeja zahvaljuju na njihovom doprinosu u usponu muzeja.

Dosadašnji uspjesi muzeja poticaj su i obaveza za sve sada zaposlene radnike u daljnjem unapređenju muzejsko-galerijske djelatnosti. Prostori muzeja trebaju postati još veće žarište kulturnih događanja i stjecište što većeg kruga posjetitelja. Svojim što boljim radom odužiti ćemo se cijeloj društveno-političkoj zajednici koja je uvijek imala razumijevanja za našu djelatnost na očuvanju kulturne baštine Varaždina.

SECHZIG JAHRE STADTMUSEUM VARAŽDIN

ZUSAMMENFASSUNG

Eine Vielzahl wertvoller Gegenstände des Kulturerbes, die auf der »Kulturgeschichtlichen Ausstellung«, die 1923 auf Initiative eines Professors des Varaždiner Gymnasiums, stattfand, wie auch ihr Erfolg, regten die Gründung der Varaždiner Museumsgesellschaft an. Besonders gute Propaganda wie auch die schon traditionelle Liebe der Varaždiner zu ihrer Stadt, half der Gesellschaft, indem die Bürger anfangen, viele Familiengegenstände dem zukünftigen Museum zu schenken.

Die Krone der Aktivitäten war der Erhalt einiger Räume für das Museum im schönsten Denkmal der Stadt der Alten Stadt. Ausschliesslich mit Mitteln der Gesellschaftsmitglieder wurden in der Zeit von sieben Wochen Ausstellungsräume bereitgestellt, so dass die festliche Eröffnung zusammen mit der Feier Vatroslav Jagićs am 16. 11. 1925 erfolgte.

Von Jahr zu Jahr, an der Spitze mit dem späteren langjährigen Direktor des Museums Krešimir Filić, eroberte die Gesellschaft neue Räume innerhalb der Festung und bereicherte den Fundus mit immer wertvolleren Exponaten. Mit der geschenkten Sammlung der Poträts aus der alten Gespannschaft ist 1927 im südlichen Flügel der Festung »Die Ausstellung geschichtlicher Poträts« und 1929 die kleine numismatische Sammlung aufgestellt worden. 1930 wurde die Sakralsammlung in der 1. Etage des östlichen Turmes eröffnet, während das Erdgeschoss desselben Turmes als Lapidarium eingerichtet wurde. Danach wurde die 1. Etage des südlichen Turmes als Museumsbibliothek eingerichtet, diente aber auch als Arbeitsraum für die Museumsangestellten. Eines der grössten Bauunternehmen war, nachdem 1925 die eingemauerten Bögen der Arkaden auf dem grossen Hof und das gotische Portal am viereckigen Turm geöffnet wurden, der Umbau des westlichen Turms. An ihm wurde das Dach erneuert und in Höhe der 1. Etage wurde eine Holzgalerie aufgestellt, von der aus sich ein Blick auf die Aufstellung der Zünfte bot.

Den ersten Raum ausserhalb der Alten Stadt erhielt das Museum im Turm mit der Kettenbrücke, wo 1939 ein Ausstellungssalon eröffnet wurde. Gleichzeitig wurde der Grabenkomplex mit den Festungsmauern, der ganze Raum um den Turm mit der Kettenbrücke und der heutige Platz der Opfer des faschistischen Terrors in Ordnung gebracht.

Weil der Turm zur Zeit des Krieges Schaden erlitt, forderte das Museum einen neuen Raum für die Bildergalerie. Die Stadtgemeinde von Varaždin teilt den Palast Sermage zu, wo 1947 die neue Ausstellung festlich eröffnet wurde.

Erforderlich ist hervorzuheben, dass das Stadtmuseum Varaždin bis 1945, als die Gemeinde Varaždin offizieller Begründer wird, von einer Gruppe grosser Enthusiasten und Liebhaber geleitet wurde, die niemals eine schwere materielle Situation schwankend machte, sondern die beharrlich Gegenstände des Kulturerbes der Stadt sammelten und bewahrten.

In das Erdgeschoss des Palastes Sermage siedelt nach der Galerie auch die Ausstellung der vorhistorischen Abteilung über, deren Gegenstände die Gesellschaft schon 1938 von Prof. Stjepan Vuković, dem späteren Kustos dieser Abteilung, abkaufte.

1953 wurde die erste Ausstellung des Volksbefreiungskampfes in der Alten Stadt eröffnet, aber weil sie in einem sehr kleinen Raum präsentiert wurde, wurde dem Museum die ganze erste Etage des alten Varaždiner Gymnasiums zugewiesen. 1973 wurde dieser Abteilung die Vidović Mühle-Partisanenbasis I in Kučan Gornji — angeschlossen, die 1971 erneuert und festlich eröffnet wurde.

Profesor Franjo Košćec schenkte dem Museum 1954 seine einmalige Insektenammlung, die den Bürgern in der ersten Etage des Herzer-Palastes präsentiert wird. Bis zu seiner Rente leitete Prof. Košćec die entomologische Abteilung als Kustos.

1962 beginnt unter Leitung des neuen Direktors Prof. Mira Ilijanić (Direktor des Museums von 1956—1973) die systematische archivistische Untersuchung der Konstitution der Alten Stadt, die unentbehrlich für die Vorbereitungen zur Erneuerung des Objektes war. Es wurden auch die ersten Bauarbeiten im südlichen Teil und im Erdgeschoss des nördlichen Teils durchgeführt. Nach dem Prinzip der modernen Museologie erfolgte eine Veränderung in der ständigen Ausstellung und es wurden auch neue Museumsangestellte in die Arbeit mit einbezogen.

Mehrmals wurde auf den schlechten Zustand der Festung hingewiesen, so dass Mittel zur teilweisen Erneuerung des Daches und des Schornsteines genehmigt wurden und vom Jugoslawischen Institut für kulturellen Denkmalschutz die architektonische Aufnahme des ganzen Komplexes. 1973 wurde nach archeologischen und architektonischen Ausgrabungen der schlechte Zustand der Statik des Objektes festgestellt, so dass mit der Sanierung noch im Verlaufe des Jahres begonnen wurde. Während der Arbeiten an dem östlichen Turm fand der Autor des Artikels Freske an den Gewölben der Kapelle. Diese sind erneuert und der Öffentlichkeit 1981 zu Ehren des 800. Jahrestages der ersten Gedenkschrift Varaždins gezeigt worden.

Anlässlich des 50. Jahrestages des Museums wurde die archeologische Abteilung aus den feuchten Räumen des Palastes Sermage in den neugestalteten Keller des Westturms der alten Stadt übersiedelt.

Anlässlich dieser Feierlichkeit wurde auch die Porzellansammlung eröffnet, die noch 1965 der Glassammlung angeschlossen wurde. 1976 wurde mit aufopferungsvoller Hilfe der Künstler die Sammlung von Miljenko Stančić in den Räumen des Stadtrathauses eröffnet, deren Fundus Grundlage für die künftige Galerie Stančić-Režek ist, die wie vorgesehen ist, im Palast Franje Patačić ausgestellt werden soll.

Mit dem Selbstverwaltungsabkommen von 1979 wurden unserem Museum Mittel zur Sanierung des Sermage-Palastes und der Alten Stadt genehmigt. Im Laufe des Jahres 1980 wurden die auszuführenden Projekte für den Sermage-Palast abgeschlossen, so dass schon im Frühjahr 1981 mit der Erneuerung des Objektes von Grund auf begonnen werden konnte. Weil

die Mittel bis zur Vollendung des Palastes nicht ausreichen, wurden die Mittel verwendet, die für die Alte Stadt vorgesehen waren. Anlässlich des 800. Jahrestages der Stadt wurde am 22. 11. 1981 die Bildergalerie feierlich eröffnet. Die schon das dritte Mal eröffnete Galerie erhielt auch einen kleinen Ausstellungssalon, eine Werkstatt zum Präparieren, ein Fotolaboratorium und einen Raum, um die Materialien der Galerie und der archelogischen Abteilung zu deponieren. Seit der Zeit wurde die Bildergalerie Sammelzentrum aller Interessierten für künstlerische und Museumstätigkeit, ein Ort für kleinere Konzerte und andere kulturelle Aktivitäten.

Im gleichen Jahr begann eine Aktion, um Mittel zur Erneuerung und Erweiterung des Museums der Volksrevolution zu sammeln. Auf dem Niveau der Gemeinde Varaždin wurde ein Selbstverwaltungsabkommen unterschrieben, durch das die ersten Mittel für den Anfang der Arbeiten gesichert wurden. Erneuert wurde das ganze Objekt und in den neuen Räumen des Erdgeschosses befindet sich die ständige Ausstellung unter dem Thema »Tito für Varaždin, Varaždin für Tito«. Die feierliche Eröffnung des erneuerten Objektes war der 2. Juli 1983 zu Ehren des Tages der Kämpfer.

Ende 1982 wurde der 100. Geburtstag Prof. Franjo Košćec feierlich begangen, aus diesem Anlass wurde die entomologische Abteilung durch zwei Räume erweitert, in denen eine Ausstellung das Leben und die Arbeit des Gründers der Abteilung präsentiert, ebenfalls ist eine Tafel aufgestellt, die das Relief F. Košćec darstellt, eine Arbeit von M Vuco.

Das Erdbeben im Februar 1982 rief neue Risse in der Alten Stadt hervor und erschütterte so die schon schlechte Statik des Objekts. Durch den Beschluss der Versammlung der Gemeinde Varaždin wurden 1983 Mittel für die Sanierung des durch das Erdbeben entstandenen Schadens und für die Alte Stadt bereitgestellt. Man begann gleich mit der Ausarbeitung der auszuführenden Projekte für den am meisten gefährdeten Teil der Festung. Im September des gleichen Jahres begannen umfangreiche Arbeiten im südlichen Teil und für die Einführung der Infrastruktur. Das ganze Museum wurde für das Publikum geschlossen und das Material deponiert. Während des Jahres 1984 wurden die Arbeiten der ersten Phase abgeschlossen, während die Fertigstellung des westlichen Teils für Anfang Sommer 1985 vorgesehen ist.

Vereinbart sind Arbeiten für den westlichen Turm und den nördlichen Flügel. Wie das Programm vorsieht, sollen alle Arbeiten bis zum 16. November fertig sein, wenn das Museum den 60. Jahrestag seines Bestehens feiert.

Die Arbeiten, die an den Objekten des Museums in den letzten 10 Jahren vorgenommen wurden, sind fast vollkommen von den arbeitenden Menschen der Gemeinde Varaždin finanziert worden, während sich die Republik mit kleineren Summen beteiligte und durch die regelmässige Tätigkeit des Instituts für Restauration. Ich nütze die Gelegenheit, um mich im Namen aller Angestellten des Museums für das Verständnis und die Bereitschaft aller Bürger unserer Gemeinde, sowie die Hilfe der gesellschaftspolitischen Gemeinschaft bei der Rettung unseres Kulturerbes zu bedanken. Ebenso muss

man die Sachverständigen des Instituts für Restauration Kroatiens erwähnen, die an allen Arbeiten des Museums beteiligt waren und selbstlos halfen.

Im Stadtmuseum Varaždin sind zur Zeit 25 Arbeiter beschäftigt, davon 10 mit Hochschulabschluss, 1 mit Fachschulabschluss, 4 mit Mittelschulabschluss und 10 mit unvollkommener Qualifikation. Und trotz der erhöhten Anzahl von Arbeitern in den folgenden Jahren, fehlt noch immer eine bestimmte Anzahl von Fachleuten, besonders für den Schutz von Museumsmaterialien.

Das Arbeitsprogramm des Museums vergrößerte sich mehrmals entsprechend den Anforderungen der Bürger unserer Stadt, es erweiterte sich auch in Hinsicht auf die Gemeinschaftsarbeit, so dass das Museum auf dem Wege von Selbstverwaltungsabkommen verschiedene Dienstleistungen bietet.

Die Resultate, die in den letzten 60 Jahren, seit dem Bestehen des Museums erreicht wurden, verpflichten die jetzigen Angestellten des Museums, dass sie so weitermachen und noch mehr zur Entwicklung der Museumstätigkeit beitragen.